

MAGYAR NYELVTAN

SZEMLÉLTETŐ MONDATTANI ALAPON

A POLGÁRI FIÚ- ÉS LEÁNYISKOLÁK II. OSZTÁLYA SZÁMÁRA

ÍRTÁK:

GYULAI ÁGOST DR.

A POLG. ISKOLAI TANÁRKÉPZŐ FŐISK. IGAZGATÓJA

GYURJÁCS ANDRÁS

A GYAKORLÓ POLGÁRI FIÚISKOLA TANÁRA

Ára: 2 P 30 f.

KIADJA A KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST, VIII., MÚZEUM-KÖRÚT 6. (GÓLYAVÁR.)

VIII. Helyesírási gyakorlatok.

A tulajdonnevek írása.

I. A magyar családnevek nagyrésze megtartotta a régies írását:

1. „Széchenyi meghalt!” [ejtése: Szécsényi]. (*Arany.*) Haj Rákóczi, Bercsényi, Bezerédj! [ejtése: Bezerédi]. (*Kuruc ének.*) Vágd csak fiam, vágd Forgách! [ejtése: Forgács]. Balogh Ádám a nevem! [ejtése: Balog]. (*Kuruc dal.*)

2. *nemesi előnév végén i-t írunk.*

Csapot, papot, mindent felejtett, Csokonai Vitéz Mihály. (*Petőfi.*)

3. *A tulajdonneveket ragozva is csonkítatlanul írjuk:*

*Keménynyel és Madách*sal két nagy magyar gondolkodó szállott sírba.

II. Az összetett földrajzi nevek helyesírása a következő:

1. *Az ország szó összetételeit és az országrészek neveit egybeírjuk:*

Hiszek *Magyarország* föltámadásában. (*Papp-Váry Eleménné.*) Ritka vendég *Rácországban* Zsigmond, a király, a császár. (*Arany.*) Valahol a *Tiszaháton*, élt egy gazda: Pál barátom. (*Arany.*) Szép vagy *Alföld*, legalább nekem szép. (*Petőfi.*)

2. *A vármegye, megye szót külön írjuk:* Maros-Torda vármegye, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye. Pelsőcön, hol *Gömör megye* gyűlései tartatnak, szivart vettem. (*Petőfi: Utirajzok.*)

3. *A városok és községek neveit egy szóba írjuk:*

Hogy elértek *Nagyvárad*dá, vala éppen László napja. (*Arany.*) Hej, *Nagykörös* híres város. (*Arany.*) *Pécsújfalvának* sziklás bércin pusztult magányban áll a régi fal. (*Tompa.*)

4. *Az utcák és a terek neveit kötőjellel írjuk:*

Az *Arany János-utca* a Dunapartra torkollik. *Petőfi* a Piarista-gimnázium ablakából a mai *Petőfi-térre* láthatott.

5. *A földrajzi nevekből képzett mellékneveket egybeírjuk:*

Beje *gömörmegyei* falu, Rimaszombat és Rozsnyó között. (*Petőfi: Utirajzok.*) De ha az előtag személynév, kötőjellel kapcsoljuk: *Deák Ferenc-utcai* paloták.

Rövidítések.

A gyakran előforduló szókat rövidítve írhatjuk:

<i>ált.</i>	= általános	<i>mf</i> v. <i>mfđ</i>	= mérföld
<i>dkg</i>	= dekagramm	<i>min.</i>	= miniszter
<i>dl</i>	= deciliter	<i>m. kir.</i>	= magyar királyi
<i>dr.</i> v. <i>Dr.</i>	= doktor	<i>n. é.</i>	= nagyérdemű
<i>e. h.</i>	= e helyett	<i>Nt. nt.</i>	= nagytiszteletű
<i>l'</i>	= pengő	<i>p</i>	= perc
<i>F</i>	= frank	<i>p.</i>	= pont v. például
<i>g. kat.</i>	= görög katolikus	<i>R</i>	= Réaumur
<i>h. é.</i>	= helyi érdekű	<i>ref.</i>	= református
<i>ind.</i>	= indul	<i>s. k. v. sk.</i>	= saját kezével
<i>kb.</i>	= körülbelül	<i>sz. a. (k.)</i>	= szám alatt (kelt)
<i>km.</i>	= kilométer	<i>t. i.</i>	= tudniillik
<i>km</i>	= közmondás	<i>U. i.</i>	= utóirat
<i>l</i>	= liter	<i>u. m.</i>	= úgymint
<i>l.</i>	= lásd v. lap	<i>v.</i>	= vagy
<i>lat.</i>	= latin	<i>8-r.</i>	= nyolcadrét
<i>luth.</i>	= lutheránus		

IX. Írásbeli dolgozat-tételek.

1. Ismeretlen szöveg *másolása*.
2. Ismeretlen szöveg *tollbamondása*.
3. *Közös fogalmazás kérdések alapján mondatról-mondatra*, az osztály *közvetlen szemlélete* körébe eső tárgyról. Pl.: a csiga, a tűzok, a vakondok. (Élő csigák, kitömött tűzok, esetleg kitömött és élő vakondok bemutatásával.)
4. *Közös fogalmazás* hasonló tárgyról, *szemléltetéssel* oly módon, hogy az osztálynak esetről esetre *két-három mondatra terjedő anyagot* kell formába öntenie. A két-három mondat megszövegezése közösen történik.
5. *Közös fogalmazás képről*, egyszeri megbeszélés után. A képen látott jelenetet nagyjából ismerjék az olvasmány kapcsán. (Mindenkori az olvasókönyvből nézi a képet.)
6. *Fogalmazás ismeretlen tárgyú képről*, tízperces megbeszélés alapján.

7. *Természeti kép*, pl. a Gellérthegy, valamely temető *közvetlen szemlélete* és leírása három egységben, *közös megbeszélés alapján*. (A szabadban nem a dolgozati füzetbe írják a tanulók.)

8. *Természeti kép közvetlen szemlélete*, *közös megbeszélés*. A dolgozatot most már nem három egységben, hanem *egyfolytában* írják.

9. A tanulók életéből vett *érdekesebb mozzanatok elbeszélése*. (Olyanok, amelyek minden tanulóval megtörténtek.)

10. *Hasonló tárgy*, de a dolgozat témáját tíz perccel a dolgozatiírás előtt tudják meg a tanulók. A tíz perc: előkészítési idő.

11. Olyan olvasmány *tartalmának* vagy *megkapó részleteinek, jeleneteinek elbeszélése*, amelyek érzelemvilágukat, képzeletüket erősen foglalkoztatják és tevékenységre serkentik. Az előkészítés vagy az olvasmány tárgyalása oly módon történjék, hogy a tanulók átéljék, s az olvasmány tárgyára irányuló érzelmeik és gondolataik kifejezését lelkiszükségnek érzézzék. (Szóbeli vázlat.) Előkészítés tíz perc.

12. A tanulók előző napon megtekintenek egy temetőt, völgyet, kőbányát, templomot vagy megtekintik a halászokat és tízperces előkészítés után *leíró vagy elbeszélő formában leírják tapasztalataikat*.

13. Hasonló tárgyú dolgozatot írják, de élményeiket *levélalakba* foglalják.

14. *Szabadtárgyú fogalmazás*. A tanulók szabadon választják azt a tárgyat, amelyről legszívesebben írják.

15. *Szabadtárgyú fogalmazás*.

A félévi és évvégi tollbamondási dolgozatok helyett az iskolai füzetbe irassunk helyesírási próbadolgozatokat.